

ONDERZOEK

Top van UM hield fraude geheim

MAASTRICHT

DOOR SJORS VAN BEEK EN
KARLIJN KUIJPERS

Topfunctionarissen van de Universiteit Maastricht hebben in 2008 medewerkers die zich schuldig maakten aan fraude en zelfverrijking, de hand boven het hoofd gehouden.

Dat blijkt uit onderzoek door deze krant in samenwerking met onderzoeksplatform Investico en *De Groene Amsterdammer*. Leon Schurgers, indertijd onderzoeker en nu hoogleraar, nam 70.000 euro aan van een farmaciebedrijf maar werd nauwelijks bestraft. Samen met Cees Vermeer, toenmalig directeur van universiteitsdochter VitaK BV, sluisde hij tevens een waardevol patent in stilte door naar een eigen bedrijf, opgericht zonder toe-

stemming van de universiteit. Tegen de betrokkenen werden amper maatregelen genomen. Er werd geen aangifte gedaan, en Schurgers hoefde de illegaal ontvangen gelden niet terug te betalen. Vermeer kreeg naast zijn salaris en prepensioen een bonus van ruim vijf ton. Die werd nooit gemeld aan pensioenfonds ABP. De fraude door Schurgers werd besproken met André Postema, een van de drie leden van het toenmalige College van Bestuur

Het was misschien wel fraude, maar ik denk dat het netjes afgehandeld is.

Cees Vermeer

(CvB). De overige CvB-leden werden niet ingelicht, verklaren ze nu. Postema wil geen vragen beantwoorden en zegt slechts „de affaire-Schurgers niet te kennen”. Schurgers en Vermeer wilden geen gesprek en beantwoordden schriftelijke vragen niet. Vermeer: „Het was misschien wel fraude, maar ik denk dat het netjes afgehandeld is. Ik heb niks te verbergen en ik geloof dat er geen onoorbare feiten gebeurd zijn.” Schurgers verwijst naar de universiteit en zegt ook dat „alles destijds netjes is afgehandeld”. De huidige UM-top stelt een onderzoek in ‘om de feiten op een rij te hebben voordat ze zich kan uiten over de berichtgeving’. „Op basis van de uitkomsten hiervan zullen we nagaan of nadere actie nodig is”, aldus UM-woordvoerder Gert van Doorn.

REGIO // 8-10

DOOR SJORS VAN BEEK EN KARLIJN KUIJPERS
 ILLUSTRATIES MARCO JEURISSEN

Betaling van zeventig mille Doofpot bij de UM

Leon Schurgers, sinds kort hoogleraar aan de Universiteit Maastricht, nam in het verleden zeventigduizend euro in ontvangst van een farmaciebedrijf. Met collega Cees Vermeer eigende hij zich tevens een uiterst waardevol patent toe. De top van de universiteit wist van de fraude, maar veegde de affaire onder het tapijt, blijkt uit onderzoek van deze krant en platform voor onderzoeksjournalistiek Investico.

Het is vrijdag 12 oktober 2018, laat in de middag. In de aula van de Universiteit Maastricht, aan de Minderbroedersberg in de historische binnenstad, zet Leon Schurgers de kroon op zijn wetenschappelijke carrière: hij samenvat een leerstoel als hoogleraar 'Biochemie van Vasculaire Verkalking' aan de Faculty of Health, Medicine and Life Sciences.

ONDERZOEKS- JOURNALISTIEK FRAUDE

Gekleed in rode toga, zwarte baret op het hoofd, spreekt hij zijn oratie uit. „Geld is de maat der dingen, de universiteit is ondernemend geworden. En hoe graag we het ook zouden willen, het is onmogelijk dit proces te keren”, zo besluit hij zijn toespraak. „Het is namelijk niet de universiteit die is veranderd, het is een totale maatschappelijke verandering. In een tijd van *wisdom of the crowd* is er grote behoefte aan een volledig betrouwbaar instituut - dat betekent transparantie, en de wil om absolute rekenschap af te leggen.”

Vitamine K
 Transparantie, rekenschap. Daar is tien jaar eerder niet echt sprake van, als Schurgers wordt betrap op fraude. Hij is dan in dienst bij VitaK, een dochterbedrijf van de Universiteit Maastricht (UM), in 2001 opgericht door biochemicus Cees Vermeer om commercieel onderzoek te doen naar de effecten van vitamine K op gezonde bloedvaten en tegen botontkalking. De grootste klant is farmaciebedrijf en vitamineproducent NattoPharma uit Noorwegen. Van begin 2007 tot medio 2008 neemt Schurgers in het geniep geld

aan van NattoPharma, in totaal zeventigduizend euro. Het geld wordt door NattoPharma-CEO Stein Westbye uitbetaald op basis van valse facturen van Bio-K Research, een niet-bestaand bedrijf.

Patent
 De fraude speelt zich af in een tijdperk dat universiteiten overall in het land beginnen met 'valorisatie', het met behulp van dochterondernemingen omzetten van hun kennis in commerciële producten, om zo deels hun eigen geld te verdienen. Wetenschappers als zakenlieden; het is een proces van vallen en opstaan en het toezicht is in die tijd nog niet strak geregeld. Schimmige praktijken en zelfverrijking liggen op de loer. Zoals bij VitaK, een honderd procent dochter van de UM Holding (later Univenture), die weer een volle dochter is van de Universiteit Maastricht. Het bedrijf bezit een waardevol patent, ontwikkeld door Vermeer voor een smet op hart-, vaat- en botziektes als gevolg van vitamine-K-gebrek op te kunnen sporen. De universiteit investeerde ruim twee miljoen euro in ontwikkeling en bescherming van die uitvinding. In juli 2008 komt het patent gratis in

handen van een nieuw bedrijfje, MGP Diagnostics AS ofwel MGPD, opgericht door Westbye, Schurgers, Vermeer en Morten Sundstø. Schurgers en zijn echtgenote zijn bestuurders van MGPD, dat zich in ruil voor het patent verplicht tot tien jaar onderzoeksfinanciering van VitaK ter waarde van zo'n 75 miljoen. NattoPharma, dat het patent graag had willen hebben, wordt buiten de deal gehouden, evenals de universiteit die toestemming had moeten geven.

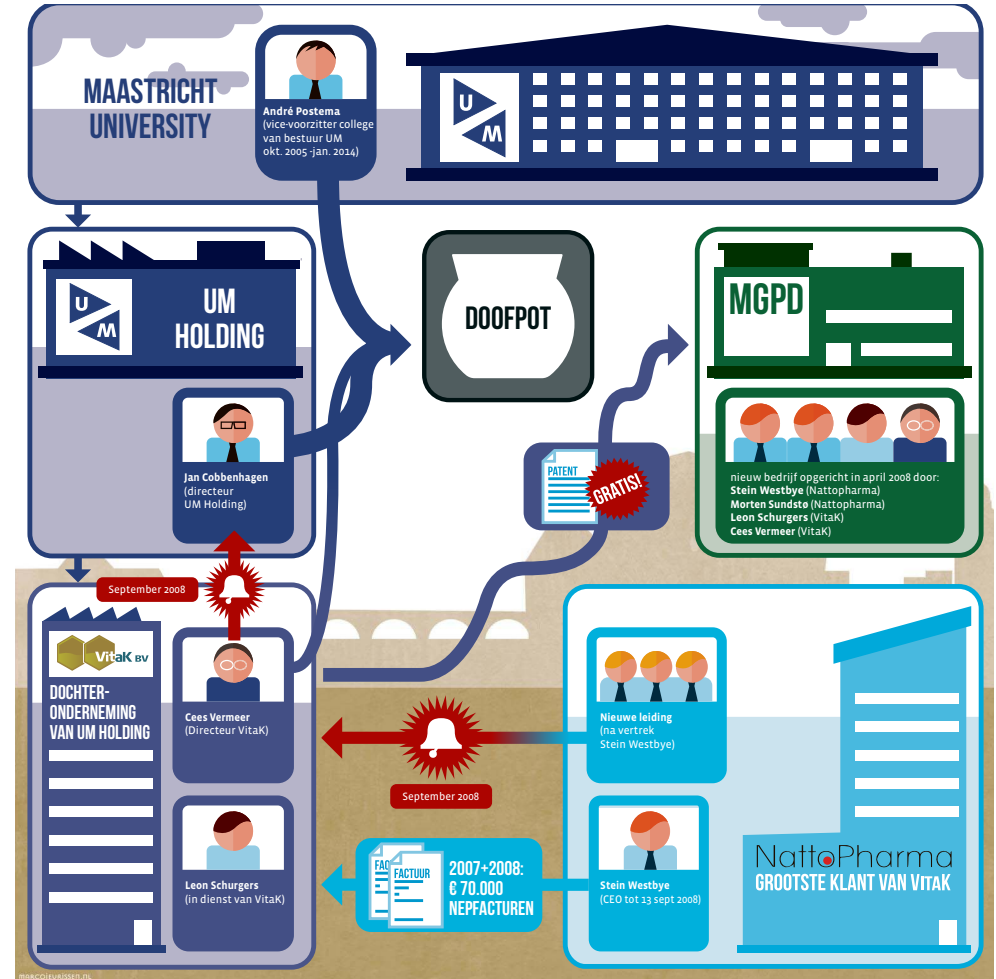
Geschokt
 De zaak komt aan het licht als Westbye als CEO bij NattoPharma wordt opgevolgd door Egil Greve. Die ontdekt dat zijn voorganger zich het patent op slinkse wijze persoonlijk heeft toegeëigend. „Ik was volkomen geschokt”, zegt Greve telefonisch. Bij verder onderzoek stuit hij ook op de heimelijke betalingen van Westbye aan Schurgers. Vermeer wordt ingeseind en die mailt zijn baas Jan Cobbenhagen, directeur van de UM Holding waar VitaK onder valt: „Ik weet dat ik Leon eigenlijk onmiddellijk moet ontslaan.” Maar, waarmee schuw hij, dat zou zowel NattoPharma als VitaK vele miljoenen kosten. Hij vreest dat het College van Bestuur van de UM hang voor een smet op het universiteitsblazoen, VitaK wil opdoeken of verkopen, blijkt uit documenten in bezit van *De Limburger*, platform voor onder-

„Ik weet dat ik Leon eigenlijk onmiddellijk moet ontslaan.”

Cees Vermeer

zoeksjournalistiek Investico en weekblad *De Groene Amsterdammer*. Of er sprake is van regelrechte omkoping met een onbekende tegenprestatie, of van een geheim extraatje voor daadwerkelijk geleverd consultancywerk - zoals betrokkenen zelf verklaren - is nooit opgehelderd. Gedreigd wordt met een *big scandal* in de Nederlandse pers. De dreiging lijkt zijn uitwerking niet te missen: Vermeer doet zijn aandelen over aan Schurgers, die het hele pakket verkoopt aan NattoPharma. Voor welk bedrag is onbekend; in het transactiedocument staat 670 euro, maar NattoPharma meldt indertijd in een persbericht dat het 2,7 miljoen dollar heeft betaald voor de aandelen waar Schurgers 55 procent van bezat.

Aderlating
 De MGPD-kwestie bemoeilijkt het straffen van Schurgers voor het aanpakken van het NattoPharma-geld. Hij is immers de enige die de patentoverdracht kan terugdraaien en zo NattoPharma - waar langlopende contracten mee zijn afgesloten - te vriend kan houden. Zijn ontslag zou sowieso 'een enorme aderlating voor VitaK zijn', schrijft Vermeer aan Cobbenhagen. Bovendien: 'Wetenschappelijk is die jongen echt geniaal en ik kan het niet goed over mijn hart verkrijgen om zo'n carrière in één keer de nek om te draaien.' Hij bepleit 'een tweede kans voor Schurgers te creëren, waarbij hij natuurlijk keihard aan de leiband moet worden geleid'. En, voegt hij er aan toe: 'Ik hoop dat ik samen met jou de zaak kan/mag afhandelen, want als het College van Bestuur erbij betrokken wordt voorziet ik een veel hardere hou-

Tot op het hoogste niveau binnen de UM is de affaire indertijd besproken

Binnen de UM wordt de hele affaire angstvallig stilgehouden. Wie uiteindelijk besloot de zaak op deze wijze onder het tapijt te vegen blijft onduidelijk: de hoofdpersoon spreken elkaar tegen. De kwestie is uitgebreid besproken in een gecombineerde vergadering van aandeelhouders en de Raad van Commissarissen (RvC), zo blijkt uit inzage in de notulen. André Postema, indertijd vicevoorzitter van het College van Bestuur (CvB), was daarbij aanwezig, zegt Cobbenhagen, tegenwoordig CEO van de Brightlands Health Campus. „Er zijn sancties genomen die er carrière technisch in hakten en daarmee is voor ons de kous in principe af.” De drie commissarissen zeggen eerst zich niets te kunnen herinneren van de hele affaire. Later bevestigt RvC-voorzitter Arnold Gratama van Andel dat hij wel op de hoogte is gesteld van de fraude door Schurgers, maar niet van de patentkwestie. Hoewel Postema uitgebreid heeft meegepraat over de straf tegen Schurgers, weten zijn toenmalige medeleiden in het CvB - voorzitter Jo Ritzen en rector magnificus Gerard Mols - van niets. Ritzen: „Officieel noch officieus is me iets ter ore gekomen.” Mols: „Ik wil wel weten waarom ik er niets van heb gehoord, want ik zou zo iets toch moeten weten als rector, denk ik.” Postema, vorig jaar zelf zwaar in opspraak als directeur van LVO, de scholenkoepel waarbinnen het vmo-examenbedrijf plaatsvond, hult zich in nevelen. Via WhatsApp meldt hij: „Met de affaire Schurgers waar u naar informeert ben ik niet bekend.” Verder wenst hij niet te spreken over zijn tijd als UM-bestuurder. Hij herhaalt het in twee telefoontjes. Cees Vermeer beantwoordt telefonisch aanvankelijk wat vragen. „Het was misschien wel fraude, maar ik denk dat het netjes afgehandeld is. Ik heb niks te verbergen en ik geloof dat er geen onoorbare feiten gebeurd zijn. Vreemd dat nu ineens allerlei fussen ontstaan. Meneer Schurgers is juist benoemd tot professor aan de universiteit, die moet u nu niet ineens in een kwaad daglicht gaan zetten.” Een afspraak voor een gesprek zegt hij kort van tevoren af. Hij verwijst verder naar de voorlichting van de UM. Een uitgebreide schriftelijke vragenlijst beantwoordt hij niet. Leon Schurgers doet dat evenmin en zegt „gesommeerd te zijn” om door te verwijzen naar de universiteit. Telefonisch zegt hij slechts dat „alles destijds netjes is afgehandeld”.

▲ De Universiteit Maastricht, met Jo Ritzen, Gerard Mols en André Postema toen in het College van Bestuur, was aandeelhouder van de UM Holding. Die werd geleid door Jan Cobbenhagen, tegenwoordig CEO van Brightlands Health Campus. De Raad van Commissarissen hield toezicht op de UM Holding. VitaK, geleid door Cees Vermeer, was een volle dochter van UM Holding. ILLUSTRATIE MARCO JEURISSEN

VERVOLG // 8-9

ding.' Schurgers, door VitaK-directeur Vermeer tot dan gezien als kroonprins en gedoodverfde opvolger, komt ervan af met een milde straf: hij mag geen directeur meer worden van VitaK, zo staat in een brief op 8 oktober 2008. Hij krijgt geen boete - zoals wel in zijn arbeidscontract is bepaald - en hoeft het van NattoPharma geïnde geld niet terug te betalen. Het is al opgegaan aan een dure auto, dure vakanties en dure meubelen, schrijft Vermeer in een e-mail. Wel moet Schurgers de frauduleuze betalingen alsnog opgeven aan de Belastingdienst. Tot slot wordt minstens twee jaar 'pas op de plaats gemaakt voor een mogelijk hoogleraarschap'. 'Je dacht toch niet dat je door het antecedentenonderzoek kwam als we het traject wel in zouden zetten?', mailt Vermeer aan Schurgers. 'Dit ligt echt minstens een paar jaar op zijn gat vóór alles is vergeten. Door het nu even te stoppen en te wachten tot er een College van Bestuur in een andere samenstelling aantreedt, krijg ik de schade misschien nog ingedamd.' Schurgers 'mag heel blij zijn met de door ons gekozen oplossing. In de meeste bedrijven was hij eruit gegooid', mailt Vermeer later.

Geregeld wordt ook dat Schurgers overgaat naar CARIM (Cardiovas-

cular Research Institute Maastricht), de onderzoeksschool van de Faculteit Geneeskunde. Per 2009 eerst voor de helft, twee jaar later volledig. Het was 'onvermijdelijk', schrijft Vermeer later aan de Noren. Tot drie keer toe hadden - volgens Vermeer - de aandeelhouders aangedrongen op Schurgers' ontslag: 'Ik kon dat voorkomen door voor te stellen dat hij zou overstappen naar de universiteit, weg uit het bedrijfsleven, over naar de wetenschap.'

Bonus

Tegen Vermeer, boegbeeld van VitaK, worden geen sancties getroffen. Er wordt ook niet getornd aan een opmerkelijke deal die een jaar eerder, in november 2007, al is gesloten, bedoeld om hem jarenlang als kartrekker aan het bedrijf te binden. Vermeer, die sinds eind 2005 met prepensioen is, krijgt slechts een klein salaris plus vooruitzicht op een bonus. Die zal bestaan uit 30 procent van de waardevermindering van VitaK over de jaren 2006 tot en met 2011. Als eind 2011 de balans wordt opgemaakt, blijkt dat Vermeer recht heeft op 547.885 euro. Daar komt voor VitaK nog een extra belastingheffing van ruim een ton bovenop. Cobbenhagen wil nu 'vanwege de privacy' niet ingaan op details, maar noemt 'het totaalbedrag over zes jaar uiteindelijk niet echt ruim

„**Schurgers mag heel blij zijn met de door ons gekozen oplossing, in de meeste bedrijven was hij eruit gegooid.**

Cees Vermeer

Bonus van 5 ton niet gemeld bij pensioenfonds

Vermeers prepensioen (FPU, Flexibel Pensioen en Uittreden) werd uitgevoerd door het ABP. Deelnemers mochten ongeveer 25.000 euro bijverdienen, alles daarboven werd gekort. Volgens een woordvoerder van het ABP telde een bonus die pas ná pensionering werd uitgekeerd ook mee als bijverdienste. Vermeer: „Geen idee of het ABP op de hoogte was, maar dat deed ook niet ter zake. En als er iets had moeten worden gemeld dan had de UM Holding dat moeten doen.” In e-mails uit die jaren zegt Vermeer echter iets anders. 'Het gaat om een compensatie voor mijn salaris uit VitaK, dat 6 jaar is achtergebleven in het bedrijf (anders zou mijn pre-pensioen bij het ABP vervallen). Ook Cobbenhagen weet dat het om een sluiproute gaat: 'Het gaat er om een plausibel verhaal te kunnen houden', mailt hij Vermeer in juni 2007 al. 'Een verhaal dat bij wijze van spreken ook aan de pers uit te leggen is door het College van Bestuur. En dat bovendien een verhaal is waardoor jij niet in de problemen komt met je FPU en VitaK niet in de problemen met de fiscus.' Vermeer heeft volgens hem 'zelf aangegeven de risico's in het kader van de FPU te willen nemen'.

voor een directeur van een bedrijf dat zo'n winsten maakt”.

Drama

Vermeer vreest dat de bonus plus extra belastingheffing VitaK in financiële problemen kunnen brengen als de zaken minder beginnen te lopen. 'Het zou een drama zijn als door een onbedoeld veel te groot uitgevallen bonus VitaK BV ten gronde gericht zou worden.'

Uiteindelijk levert hij in 2013 'als compensatie' een deel van zijn salaris in, 'om het schuldgevoel een beetje te dempen'.

Vermeer werkt nog door tot 2017, Schurgers klimt op tot hoogleraar. Op die vrijdagmiddag in oktober 2018 spreekt hij in de universiteits- aula zijn dankwoord uit.

„Mijn leven lijkt op een spannend jongensboek. Ik voel me dan ook ontzettend bevoorrecht. Ik dank het College van Bestuur van de universiteit, het bestuur van CARIM en de decaan van de faculteit voor het in mij gestelde vertrouwen. Doctor Vermeer, beste Cees: ik heb ontzettend veel van jou geleerd. Met name hoe je wetenschap en industrie kunt combineren in onderzoek.”

Precies elf dagen later gaat VitaK failliet.

REAGEREN?

Sjors.vanbeek@delimburger.nl

